

PRIKAZ SIMPOZIJA „HRVATSKI NA DRŽAVNOJ MATURI: KAKO DALJE?”

Svake se godine u javnome i medijskome prostoru nakon objave rezultata državne mature pojavljuju napisi o *katastrofalnoj riješenosti, poražavajućoj količini padova*, a često i o tome kako *hrvatski maturanti bolje znaju engleski nego materinski jezik*. Kao odgovor na tu situaciju u hrvatskome školstvu, Hrvatsko filološko društvo (Odjel za metodiku nastave hrvatskog jezika i književnosti te Odjel za rano učenje jezika) i Odsjek za kroatistiku Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu organizirali su znanstveno-stručni simpozij „Hrvatski na državnoj maturi: kako dalje?”. Skup je održan 4. listopada 2024. u Konferencijskoj dvorani Knjižnice Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, a odazvao mu se velik broj nastavnika hrvatskog jezika u gimnazijama i strukovnim školama, ali i sveučilišnih profesora te studenata – onih koji će u skorijoj budućnosti završiti svoje fakultetsko obrazovanje i ući u školski sustav.

Odmah nakon pozdravnih riječi i otvaranja simpozija (prof. dr. sc. Lidija Cvikić, predsjednica Organizacijskog odbora, izv. prof. dr. sc. Tanja Kuštović, pročelnica Odsjeka za kroatistiku, prof. dr. sc. Davor Dukić, predsjednik Hrvatskoga filološkog društva, izv. prof. dr. sc. Domagoj Tončinić, dekan Filozofskog fakulteta), održan je okrugli stol koji su moderirale izv. prof. dr. sc. Ana Čavar i prof. dr. sc. Lidija Cvikić. U njemu je sedmero sudionika, predstavnika različitih institucija uključenih u odgojno-obrazovni proces, iznijelo svoje perspektive o ključnim problemima, pozitivnim i negativnim praksama s kojima su se susretali, a neki od njih nastojali su ponuditi i smjernice za poboljšanje nastave i vanjskoga vrednovanja ispita državne mature.

Vinko Filipović, ravnatelj Nacionalnog centra za vanjsko vrednovanje obrazovanja, za početak je okupljene informirao o rezultatima recentne državne mature iz Hrvatskog jezika, ustanovivši, primjerice, da je na ljetnome roku čak 22,4 % pristupnika iz materinskog jezika dobilo ocjenu nedovoljan, što je značajan porast u odnosu na prethodnu godinu –

kad je padova bilo 13,1 %. Napomenuo je da je prva ispitna cjelina (čitavanje, književnost i hrvatski jezik) riješena puno bolje nego treća ispitna cjelina (školski esej).

Mirela Barbaroša-Šikić, viša savjetnica za Hrvatski jezik (Agencija za odgoj i obrazovanje), nadovezala se mišljenjem da je prvi dio ispita u načelu bolje riješen jer se radi o gradivu koje se sustavnije poučava, dok se za pisanje vezanog teksta u srednjoškolskoj nastavi ostavlja premalo vremena, osobito uzme li se u obzir to da je riječ o najzahtjevnijoj jezičnoj djelatnosti. Također, napomenula je činjenicu da se ipak značajniji broj padova ispita državne mature pribraja učenicima strukovnih škola (za koje taj ispit nije obavezan), dok bi zabrinjavati poglavito trebali podatci o loše riješenim testovima gimnazijalaca.

Ravnatelj Instituta za hrvatski jezik dr. sc. Željko Jozić iznio je tezu da su loši rezultati iz hrvatskog jezika rezultat njegova nepoznavanja. Smatra da su korijeni (ne)čitalačke kulture mladih u roditeljskim domovima, dodajući i mišljenje o slaboj izloženosti standardnom jeziku u javnom prostoru.

Predstavnica Ministarstva znanosti, obrazovanja i mladih Vesna Hrvoj-Šić za loše rezultate ovogodišnje mature krivi i pandemiju bolesti COVID-19, koja je obilježila značajan period obrazovanja te generacije učenika. Napomenula je da će 2025. državna matura doživjeti svoje petnaesto izdanje (prva probna državna matura održana je šk. god. 2008./2009.) i da bi svakako trebalo redefinirati ciljeve, osloniti se na iskustva srednjoškolskih nastavnika i na analize znanstvene zajednice. Kao mjere koje Ministarstvo poduzima navela je projekt „Cjelodnevna škola”, kojim bi se pružila adekvatna podrška svim učenicima (jer – ono što ne mjeri državna matura, no mjere PISA istraživanja – učenici slabijega socioekonomskog statusa pokazuju lošije rezultate, što bi se ovim projektom trebalo prevenirati).

Na okruglom stolu sudjelovale su i dvije nastavnice Hrvatskog jezika u srednjim školama – Suzana Ven Rakić (Upravna škola Zagreb) i Vedrana Močnik (Gimnazija Josipa Slavenskog Čakovec). Iz njihovih vrijednih praktičnih iskustava koja su podijelile može se zaključiti da za učenike (ali i nastavnike) u strukovnim školama nije osigurana adekvat-

na podrška sustava i da se ne naglašava dovoljno važnost cijele obrazovne vertikale. Naime, učenici u strukovne škole uglavnom dolaze sa slabijim predznanjem, a smanjena satnica Hrvatskog jezika nije dostatna za adekvatnu pripremu za ispite državne mature.

Nakon izlaganja svakog od sudionika otvorena je rasprava u koju su se uključili mnogi slušači okruglog stola. Rasprava je iznjedrila nekoliko dodatnih pitanja, npr. trebaju li nastavnici strukovnih škola uopće nastavu organizirati kao pripremu za državnu maturu kad ona nije integralni dio strukovnog obrazovanja, ali i konstruktivnih prijedloga: primjere, detaljno objašnjavanje kriterija ocjenjivanja državne mature za nastavnike u srednjoškolskome sustavu, kako bi ih oni mogli primjenjivati pri pripremi učenika tijekom nastavne godine. Uz to, naglašena je potreba za provedbom analize pogrešaka s prethodnih ispita te potreba za redovitijim izvještavanjem nastavnika o specifičnim pogreškama njihovih učenika, što bi koristilo u poučavanju novih generacija. Također, predloženo je da bi na godišnjoj razini trebalo organizirati edukacije za srednjoškolske nastavnike.

Osim okruglog stola organizirana su i dva bloka predavanja: *Sastavnice ispita državne mature iz Hrvatskog jezika te Izazovi ispita iz Hrvatskog jezika na državnoj maturi*. Prva sesija započela je izlaganjem *Matura prije državne: koncepcije ispita zrelosti do 2008./2009.* izv. prof. dr. sc. Ane Čavar, u kojemu je sagledana povijesna perspektiva; među ostalim, činjenica da su temelji našega obrazovnog sustava, uključujući i maturalni ispit, postavljeni u Habsburškoj Monarhiji. I dok se matura i danas naziva *ispitom zrelosti*, postavlja se pitanje je li ona zadržala svoju primarnu funkciju, tj. selekciju gimnazijalaca koji su zreli za upis na studij.

Izv. prof. dr. sc. Katarina Aladrović Slovaček predstavila je temu *Isходи Kurikuluma za predmet Hrvatski jezik na državnoj maturi* i istaknula važnost kvalitetnoga jezičnog obrazovanja već u nižim razredima osnovne škole jer, prema njezinu gledištu, upravo o tome ranom obrazovanju ovisi jezični razvoj djece, poglavito komunikacijska kompetencija, koja bi trebala biti primarni cilj nastave Hrvatskog jezika, dok se na državnoj maturi uopće ne provjeravaju jezične djelatnosti govorenja i sluša-

nja. Uz to, otvorila je problematiku psihičkih blokada i izraženog straha od državne mature koji zahvaćaju sve veći broj maturanata. Zanimljivo je da su provedena istraživanja pokazala da toliki strah ne evociraju mlade osobe koje se retrospektivno prisjećaju svoga polaganja državne mature.

Prof. dr. sc. Karol Visinko u izlaganju *Pisani radovi na završnim ispitima* predstavila je važnost poučavanja pisanog izražavanja i predložila osmišljavanje dodatnih uputnika koji bi učiteljima i nastavnicima Hrvatskog jezika koristili u razvijanju učeničke zanatske i stvaralačke razine pisanja.

Dr. sc. Srećko Listeš u okviru svoje teme *Funkcionalni tekstovi na državnoj maturi* zahvatio je problematiku širu od same mature iz Hrvatskog jezika, ustanovivši da učenici nisu naviknuti na pisanje eseja za koje su potrebna specifična, specijalistička znanja, što se od njih na državnoj maturi zahtijeva. Kao jedno od mogućih i ne osobito teško primjenjivih rješenja predložio je sastavljanje eseja na nastavi svih predmeta.

Prvu sesiju zaključila je prof. dr. sc. Lahorka Plejić Poje izlaganjem *Književnost u ispitu državne mature*, u kojemu je predstavila svoje iskustvo rada u procesu sastavljanja državne mature, ali i istaknula nekoliko problematičnih točaka u samome konceptu takva ispita (među ostalim, prevlast zadataka višestrukog izbora, kojima se ispituje samo najniža razina znanja – razina prepoznavanja). Osvrnula se i na snažnu emancipacijsku ulogu književnosti u osobnom i nacionalnom smislu, koju stoga treba i prenijeti s pomoću prikladnog kurikula i adekvatno provedene školske nastave.

Drugu je sesiju otvorila prof. dr. sc. Lidija Cvikić izlaganjem *Od grozda do bobica: Kako se (i zašto) mijenjao ispit iz Hrvatskoga jezika?*. U svom izlaganju analizirala je koncepcije ispita iz Hrvatskog jezika na državnoj maturi u proteklih petnaestak godina. Profesorica Cvikić svojim je izlaganjem problematizirala razmjerno česte strukturne modifikacije u ispitima državne mature, te je, jednako kao i profesorica Plejić Poje, postavila pitanje o prikladnosti i usklađenosti aktualne koncepcije ispita s kurikulumom i svrhom nastave hrvatskog jezika i književnosti, upućujući na trend fragmentacije znanja u oblikovanju ispitnih pitanja i cjelina,

što pruža slabije mogućnosti vrednovanja u usporedbi s prvim inačicama ispita, u kojima se prednost davala tekstu.

Profesorica Marina Čubrić svoje je izlaganje *Što je pošlo po zlu? Vrednovanje školskog eseja na državnoj maturi* duhovito osmislila u formi školskog eseja koji je pročitala naglas i nastojala ga „ocijeniti” prema trenutačnim kriterijima evaluacije eseja na državnoj maturi. Istaknula je manjkavosti standarda na maturi i čimbenike koji mogu utjecati na narušenu objektivnost vrednovanja. Dodala je da ni njezin „esej” prema kriterijima mature ne bi bio ocijenjen čistom peticom.

Profesorice engleskog jezika dr. sc. Stela Letica Krevelj i Melita Jurković održale su izlaganje o temi *Matura iz Hrvatskoga i Engleskoga jezika: U čemu su učenici doista uspješniji?*. Usporedile su rezultate ispita državne mature iz tih dvaju predmeta i primijetile da je prosječna ocjena iz Engleskog jezika u porastu tijekom posljednjih godina, dok je za Hrvatski jezik situacija poprilično drukčija; rezultati su skokoviti i nepredvidljivi. Istaknule su da je riječ o dvama sasvim različitim ispitima kojima se ispituju različiti sadržaji i koji su usmjereni na ponešto drukčije vrste kompetencija. Naravno, dodale su, treba uzeti u obzir sve veću izloženost mladih engleskom jeziku, do te mjere da mnogi od njih uspješnije barataju engleskim (ili barem nekim njegovim aspektima) nego materinskim jezikom, stoga Hrvatski jezik kao nastavni predmet u prosjeku učenicima predstavlja veći izazov od Engleskog jezika. Međutim, u obzir svakako valja uzeti drukčiju strukturu tih dvaju ispita i činjenicu da se na eseju iz Engleskog jezika vrednuje samo smisleno oblikovanje teksta, a u eseju iz Hrvatskog jezika i pročitanoost književnog teksta, tj. očekuje se primjena znanja iz gradiva književnosti i jezika.

Sesiju je zaključila profesorica Vedrana Močnik izloživši o temi *Poučavanje predmeta Hrvatski jezik u kontekstu ispita državne mature*. Istaknula je poražavajuće rezultate posljednjega provedenog ispita iz Hrvatskog jezika na državnoj maturi i komentirala da je problem složenije prirode nego što se isprva može doimati. Na temelju provedenog upitnika pokazalo se da većini maturanata najlakši dio ispita predstavlja pisanje sažetka jer taj zadatak donosi manju mogućnost jezičnih pogrešaka i jer se u pisanju slijede smjernice, stoga se pisanje takva teksta može

naučiti prema obrascu. Međutim, učenici i dalje imaju najviše problema sa sastavljanjem jasnih, koherentnih i sintaktički pravilno oblikovanih rečenica. Prof. Močnik predložila je da se u ispit uklape zadatci otvorenoga tipa u kojima će učenici izdvajati argumente i oblikovati odgovore na temelju kratkih polaznih tekstova. Spomenula je i esejski zadatak, koji snažno utječe na usmjeravanje školske nastave na djela s popisa za državnu maturu. Stoga, umjesto da se čitanje potiče, događa se suprotno: prostor namijenjen obradi izborne lektire ustupa se „obveznoj” lektiri. Naravno, učenici često ne čitaju ni ta djela, nego raznorazne sažetke upitne kvalitete i vjerodostojnosti, te se okreću formulaičnom učenju obrasca prema kojem mogu sročiti esej na ispitu državne mature.

Pred sam kraj simpozija povelala se i rasprava o pisanju školskih udžbenika i suradnji između akademske zajednice i profesora Hrvatskog jezika u osnovnim i srednjim školama, potaknuta primjedbama Dragice Dujmović Markusi, profesorice i autorice mnogih udžbenika za Hrvatski jezik. Istaknuta je potreba za direktnijom i stabilnijom komunikacijom između škola i sveučilišta kako bi se tim putem razmjenjivala vrijedna iskustva koja su nastavnici stekli tijekom godina poučavanja u školama i spoznaje koje su proizašle iz raznih istraživanja i analiza sveučilišnih profesora metodike, ali i kroatistike uopće. Također je zabilježeno da Ministarstvo postavlja rigorozne kriterije i često ograničava slobodu koju autori udžbenika imaju pri pisanju, oblikovanju i uređivanju sadržaja.

Na koncu je simpozij zaključen: naglašena je važnost budućih istraživanja i iscrpne analize koncepcija ispita iz Hrvatskog jezika na državnoj maturi, dosljednog dijaloga između metodičke znanosti i prakse te recipročnog uzajamnog djelovanja državne mature i školske nastave. Kontinuirano praćenje rezultata i dosljedna prilagodba kompetencijama učenika nužni su za modernizaciju nastave, pa tako i same državne mature. Cilj je učenike oblikovati u eklektične mlade ljude širokih obzora kojima će matura iz Hrvatskog jezika predstavljati priliku za dokazivanje različitih jezičnih vještina koje posjeduju, a ne strah i trepet, barijeru koju u grču i strepnji svladavaju prije konačnog upisa na željeni fakultet.

Nika Pulig i Tina Čatlaić